

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **«Вербальна репрезентація концепту "Жінка" в англійській пареміології»**

Виконала: магістрантка 2 курсу, групи
Ang1-M20 спеціальності 014 Середня освіта
Мова та література (англійська)
за освітньо-професійною програмою
Середня освіта (Англійська мова і
зарубіжна література)

Нагуляк Віта Іллівна

Керівник: **Свідер І. А.**, кандидат
філологічних наук, доцент, доцент кафедри
англійської мови

Рецензент:

Зданюк Т. В., кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри німецької мови

Кам'янець-Подільський-2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ЖІНКА»	8
1.1. Когнітивні та лінгвокультурологічні основи поняття «концепт».....	8
1.2. Мовна та концептуальна картини світу.....	15
1.3. Специфіка концепту «Жінка».....	22
Висновок до розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПАРЕМІОЛОГІЇ	33
2.1. Визначення лінгвістичного статусу пареміологічних одиниць.....	33
2.2. Лінгвокультурологічне дослідження паремій.....	39
2.3. Гендерно-стереотипна семантика англійських прислів'їв та приказок.....	44
Висновок до розділу.....	51
РОЗДІЛ 3. ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ЖІНКА» В АНГЛІЙСЬКІЙ ПАРЕМІОЛОГІЇ	54
3.1. Природні та поведінкові характеристики жінки.....	54
3.2. Статусно-марковані соціальні ролі жінки.....	60
3.3. Основні релятивні ролі жінки.....	62
Висновок до розділу.....	70
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83

ВСТУП

Мова фольклору вже давно перебуває в полі зору лінгвістів. В останні кілька десятиліть сформувався новий напрям культурологічних і філологічних досліджень – лінгвофольклористика. Паремії як фольклорний жанр і складний лінгвістичний знак являють собою надзвичайно цінний і багатий матеріал для сучасної науки. Вони володіють великим евристичним потенціалом для таких напрямків, як лінгвокультурологія, етнолінгвістика, лінгвістична аксіологія, когнітивна лінгвістика.

На сучасному етапі актуальною для лінгвістичної науки є її антропоцентрична парадигма. Мовна картина світу як фундаментальне поняття даної парадигми знаходиться сьогодні у центрі уваги досліджень з мовознавства. Антропоцентризм є визначальною ознакою паремічних висловлювань, у зв'язку з чим, видається адекватним дослідження пареміологічної картини світу як частини мовної. Центральною фігурою в прислів'ях завжди виступає людина у своїх різних проявах. Прислів'я відображають всі сфери діяльності індивідуума із складнощами буття і його протиріччями та містять емоційно-експресивну оцінку його вчинків. Здатність прислів'їв відтворювати ціннісні пріоритети суспільства дозволяє використовувати їх для опису концепту.

Концептуальний підхід, який використовується в магістерській роботі, дозволяє здійснити лінгвістичний аналіз пареміологічних пластів мови, який дає можливість виділити окремі ціннісні пріоритети англomовної спільноти.

Концепт «Жінка» є одним із ключових концептів світової культури, оскільки він є базовою одиницею світу, обумовленою культурою. Реалізація концепту «Жінка» знаходить своє відображення у пареміологічному фонді мови, який включає стійкі поєднання різних типів, що відображають сприйняття жінки мовним товариством.

Незважаючи на те, що кожний мовець володіє власними мовними засобами, які свідчать про його соціальний і культурний рівень, прислів'я та

приказки є саме тим елементом мовлення, що висвітлюють загальнолюдські цінності, а також стосунки між чоловіками та жінками.

Наше дослідження проходить на стику декількох розділів мовознавства. Це пареміологія (Г. Л. Пермяков, Н. Д. Арутюнова, Д. С. Лихачов, Ю. С. Степанов та ін.), лінгвокультурологія (В. М. Телія, О. А. Дмитрієва, С. Г. Воркачов, В. І. Карасик, Г. Г. Слишкін та ін.), когнітивна лінгвістика (Е. В. Иванова, Е. В. Маркелова, Е. С. Кубрякова та ін.), етнопсихолінгвістика (В. В. Красних, Т. В. Цівьян, Г. Д. Грачев та ін.).

Актуальність роботи визначається її антропоцентричною спрямованістю, що відповідає загальній тенденції сучасного мовознавства до вивчення мовлення як складника людської діяльності; новими можливостями наукового пошуку, відкритими останніми здобутками функціонально-комунікативної методології, що виходить з аналізу мовлення як фактору регуляції поведінки людини; залученням гендерного чинника, що відбиває найсуттєвіші фізіологічні, психологічні та соціокультурні характеристики людини і тому посилює перспективність дослідження

Мета роботи полягає у розкритті лінгвокультурної специфіки концепту «Жінка» на пареміологічному рівні англійської мови, визначенні його змістовних характеристик та універсальних і культурно-специфічних аксіологічних орієнтирів.

Для досягнення мети роботи необхідно поставити та розв'язати такі **завдання**:

- 1) дослідити когнітивні та культурологічні основи поняття «концепт»;
- 2) дати визначення мовній та концептуальній картинах світу;
- 3) простежити специфіку концепту «Жінка»;
- 4) уточнити лінгвістичний та лінгвокультурологічний статуси перемій;
- 5) розкрити гендерно-стереотипну семантику англійських прислів'їв та приказок;
- 6) розглянути природні та поведінкові характеристики жінки, які відображені в англійських пареміях;

7) проаналізувати статусно-марковані та основні релятивні ролі жінки в англійських прислів'ях;

8) розглянути ціннісну специфіку концепту «Жінка», нормативні орієнтири, поведінкові настанови та прототипні ролі жінки, відображені в англійських пареміях.

Об'єктом дослідження обрано англійські паремії на позначення лінгвокультурного концепту «Жінка» як яскравий зразок втілення у мові концептуально значущої інформації і засіб трансляції багатомікового соціально-історичного досвіду народу.

Предмет дослідження – способи вербальної репрезентації лінгвокультурної специфіки концепту «Жінка» в англійських пареміях.

У магістерській роботі використовувалися такі **методи і прийоми дослідження**: описовий метод, порівняльно-співставний метод, метод концептуального аналізу, метод аналізу словникових дефініцій, елементи методу кількісного аналізу та метод культурологічного аналізу.

Матеріалом дослідження послуговував корпус із 540 англійських паремій, які репрезентують природні, соціальні та поведінкові характеристики жінки, а також її статусно-марковані та релятивні ролі. Прислів'я отримані на основі аналізу англійських лексикографічних джерел.

Елементи наукової новизни одержаних результатів полягають у використанні лінгвокультурологічного підходу до дослідження паремій, що презентують концепт «Жінка». Створено концепцію культурно-специфічних аксіологічних орієнтирів концепту «Жінка» в англійській пареміології.

Теоретична значущість роботи полягає в тому, що вона розширює уявлення про зміст і сферу мовної об'єктивації концепту «Жінка» в пареміологічному фонді англійської мови. Її результати є внеском у когнітивну лінгвістику, прагмалінгвістику та гендерну лінгвістику.

Практичне значення результатів дослідження визначається можливістю застосування основних положень та висновків магістерської роботи у навчальному процесі у лекційних курсах з лексикології, загального

мовознавства, у спецкурсах з когнітивної лінгвістики, прагмалінгвістики, гендерних студіях.

Апробація результатів дослідження. Основні тези роботи у статті «Специфіка концепту “Жінка” в англійській пареміології» були представлені автором на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками НДР у 2020-2021 навчальному році (5-6 жовтня 2021 року).

Структура роботи. Робота загальним обсягом 89 сторінок складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, а також списку використаних джерел, який налічує 85 позицій.

У вступі обґрунтовується актуальність дослідження, визначаються мета, завдання, предмет, об’єкт, методи та прийоми дослідження, елементи наукової новизни, теоретична значущість роботи, практичне значення результатів дослідження, апробація дослідження.

У першому розділі розглядаються теоретичні аспекти дослідження концепту, його когнітивні та культурологічні особливості, вказується відмінність між мовною та концептуальною картинами світу, проводиться дослідження специфіки концепту «Жінка».

У другому розділі автор звертає увагу на загальні тенденції сучасного розвитку пареміології, які характеризуються особливою увагою дослідників до лінгвістичних та лінгвокультурологічних особливостей паремій, та розглядає основні аспекти гендерно-стереотипної семантики англійських прислів’їв.

Третій розділ роботи присвячений особливостям вербальної репрезентації концепту «Жінка» в англійській пареміології, підкреслюється його ціннісна специфіка, нормативні орієнтири, поведінкові настанови та прототипні ролі жінки, відображені у англійських пареміях.

У висновках до розділу подаються короткі тези, які презентують основний зміст кожного розділу.

У загальних висновках представлені узагальнені результати та підводяться підсумки дослідження.

Список використаних джерел містить основні роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників, які визначили теоретичні положення та позицію автора із досліджуваних питань та список лексикографічних джерел.

ВИСНОВКИ

На межі ХХ–ХХІ ст. у лінгвістиці та суміжних із нею науках активізувались поняття, котрі стали наскрізними для багатьох молодих дисциплін (антропоцентричної та когнітивної лінгвістики, глибинної і ситуаційної семантики, дискурсознавства, лінгвокультурології, етнопсихолінгвістики тощо). Одним із них є термін «концепт», який останнім часом активно використовують лінгвісти, оскільки він є більш складною структурою порівняно з лексичним значенням слова, включає в себе невербальну інформацію, характеризується міждисциплінарною належністю і знаходиться на перетині кількох наукових галузей.

Виділяють декілька напрямків аналізу концепту зокрема культурологічний, лінгвокультурологічний, семантико-когнітивний, когнітивно-поетичний, когнітивно-дискурсивний та філософсько-семіологічний.

У магістерській роботі ми розглядаємо концепт з точки зору лінгвокультурології. Важливо, що для повноцінного семантичного опису лінгвокультурного концепту потрібно виділити три його складники: понятійний, що містить фактичну інформацію про реальний чи уявний об'єкт, яка слугує підґрунтям для формування концепту; образний, що фіксує внутрішні форми засобів вербалізації концепту та когнітивні метафори, які підтримують концепт у мовній свідомості лінгвокультури; емотивно-оцінний, що визначає місце репрезентованого концептом феномена в системі аксіологічних орієнтирів лінгвокультури. Ціннісний складник є необхідним для досліджуваних гендерних лінгвокультурних концептів як результат їхньої антропоцентричної природи.

Увагу лінгвістів привертають перш за все основні, «базові», концепти, що найтісніше пов'язані з культурою народу і найяскравіше відбивають специфіку його колективної свідомості. Одним із таких концептів є концепт «Жінка», який ми розглядаємо як гендерний лінгвокультурний концепт. Цей концепт

представляє собою сукупність стереотипних уявлень про жінку, як носія соціальних якостей та властивостей, нав'язаних суспільством.

Дослідження паремій видається актуальним і перспективним, оскільки дозволяє виявити культурно-обумовлений компонент мовних значень і розглянути когнітивні механізми формування найважливіших культурних стереотипів. Прислів'я, акумулюючи в собі різноманітний досвід поколінь, життєву мудрість, являють собою практичну філософію, яка служить для відображення складності та суперечливості різних аспектів життя конкретного етносу. Народна культура, невід'ємною складовою якої є паремії, близька до того, що називають ментальністю, яка формується в повсякденному житті в процесі включення людини в суспільство і засвоєння нею звичаїв та ціннісних орієнтацій. Функціонуючи як засіб акумулювання народного досвіду і відбиваючи ментальність етносу, прислів'я виявляють органічний зв'язок з концептами. Пареміологічні одиниці дозволяють розширити засоби вербалізації концепту від окремого слова до речення.

Саме тому у роботі ми зосередилися на особливостях лінгвокультурної специфіки концепту «Жінка» на пареміологічному рівні англійської мови.

Концептуальний аналіз англійських паремій дає змогу дослідити зміст концепту «Жінка» та механізми перетворення культурного концепту, як стереотипу про ролі та характеристики жінки у суспільстві.

У центрі сучасних лінгвістичних досліджень знаходяться проблеми формування мовної картини світу. Мовна картина світу історично склалась у свідомості певного мовного колективу і відображає в мові сукупність уявлень про світ, певний спосіб концептуалізації дійсності. В свідомості людей, які належать тому чи іншому національному колективу, складається та передається із покоління в покоління свій образ картини світу, об'єктивної навколишньої дійсності. Картина світу, на думку багатьох лінгвістів, – вихідний глобальний образ світу, який репрезентує сутнісні властивості світу в розумінні її носіїв, лежить в основі світогляду людини та є результатом усієї її духовної активності.

Концептуальна картина світу засобами мови перетворюється у мовну. Концептуальна картина світу і мовна різняться засобами створення: перша використовує поняття і уявлення, а друга – мовні одиниці. Таким чином, наявність невербальних засобів вираження в концептуальній картині світу і лінгвістичних засобів творення загальних рис та національних особливостей мовної картини світу є принциповою відмінністю між ними.

Мовний аспект грає вирішальну роль при репрезентації концептуальної картини світу в різних типах текстів і в різних національних культурах. Більшість науковців вважає, що концептуальна картина світу багатша ніж мовна, так як у її творенні задіяні різноманітні типи мислення, і не все пізнане людиною набуває словесної форми, не все відображається за допомогою мови, і не вся інформація з зовнішнього світу набуває мовного виразу. Дійсно, концептуальна модель організована за законами фізичного світу, що робить її багатшою та цікавішою, мовна ж – за законами мови. Концептуальна модель світу – універсальна, впорядкована, характеризується стійкістю та системністю, мовна – фрагментарна, більш рухома, відображає постійні зміни в довіллі.

Неабиякий досвід в опрацюванні проблеми концептуалізації жінки накопичено в російському мовознавстві: реконструйовано концепт «Жінка» на матеріалі англійського пареміологічного та фразеологічного фондів, який містить стійкі поєднання словосполучки з гендерним компонентом (man / woman, husband / wife, boy / girl) і стійкі словосполучки, які відображають сприйняття жінки лінгвоспільнотою на різних етапах розвитку суспільства (В. В. Васюк); на основі словникового та текстового матеріалу структуровано концепт «Жінка» в середньоанглійській мові (Н. А. Паскова). Розглянуто концепт «Жінка» як базовий концепт культури, втілений у фразеології російської та англійської мов (О. А. Чибишева). Проаналізовано концепт «Жінка» у французькій мовній свідомості на матеріалі афористики (Ф. Б. Мухутдінова). Досліджено концепт «Жінка» в російській мовній свідомості в межах семантико-когнітивного напрямку когнітивної лінгвістики

(Л. В. Адоніна). Вивчено концепти «Чоловік» та «Жінка» в субстандарті російської й англійської мов (О. М. Калугіна).

В українському мовознавстві привертають увагу дослідження О. С. Бондаренка, який вивчав особливості лексико-семантичної структури концептів «Чоловік» та «Жінка» в українській та англійській мовних картинах світу, Ю. В. Абрамової, яка здійснила когнітивно-прагматичний аналіз британських прислів'їв, що об'єктивізують лінгвокультурні концепти «Чоловік» та «Жінка». Мовностилістичні засоби творення гендерних образів молоді за матеріалами друкованих мас-медіа розглянула В. В. Слінчук.

Концепт «Жінка» неодноразово виступає предметом лінгвокультурного аналізу, якому сприяють такі чинники, як гендерна диференціація свідомості та культурологічна обумовленість концептуалізації гендерних концептів.

Оцінна структура концепту «Жінка» в англійській та українській мовах визначається цілою низкою параметрів, серед яких виділяються домінантні для поля «людина» ознаки «зовнішня людина» і «внутрішня людина». Першу групу складають такі універсальні ознаки, як «зовнішність», «манери», «поведінка» та ін., а другу – «властивості особистості», наприклад «розум», «душа» і т. п. Далі можна виділяти більш приватні ознаки, якщо вони відіграють якусь роль для носіїв розглянутих культур і особливим чином представлені в мові, розкриваючи тим самим специфічні характеристики конкретної мови.

Домінантними областями при оцінній кваліфікації жіночої зовнішності в англійській мові виступають особа, фігура, хода, одяг, емоційний вплив. Значущим при оцінці особи в українській і англійській мовах є також колір волосся, очей і шкіри.

Відомо, що зв'язок історії та культури народу з мовою особливо яскраво проявляється на фразеологічному рівні. Одним з розділів фразеології є пареміологія, яка вивчає структурно-семантичний тип стійких сполучень слів, званих прислів'ями та приказками. Розглядаючи джерела вивчення як мов, так і характеру та світогляду народу, можемо стверджувати, що тут важливу роль відіграють паремії (від грец. *parēimia* – прислів'я або лат. *proverbium* –

приказка, прислів'я), які трактуються як видове позначення фольклорних малих жанрів афористичного спрямування. Крім того, саме паремії містять уявлення про норми співіснування і взаємодії людей та представляють їх цінності.

Актуальним є розмежування прислів'я та приказки. Спільність виявляється у наявності архаїчних елементів у тексті прислів'їв та приказок, в утворенні особливих парадигм (синонімії, антонімії), в образній та лаконічній реалізації. Суттєвість розбіжностей репрезентована на рівні глибинних структур, які виражають закінчену / незакінчену думку. Приказки реалізують номінативну функцію, а прислів'я – комунікативну. Приказки на відміну від прислів'їв не позначені дидактичністю та завершеністю думки. Якщо у формальному аспекті прислів'я є поліваріативними реченнями з моно- та полічасною структурою, то приказки, головним чином, фігурують як фрагменти речення, образні порівняння та фігуральні звороти. Як одночасні утворення вони є конститuentами прислів'я. Приказці властиві стабільність та знижена варіативність.

Прислів'я розглядають як мовний знак, називають його одиницею лексикона і засобом відображення картини світу носіїв мови. Як аргумент на користь тлумачення прислів'їв як мовних знаків розглядають також специфіку їх відтворюваності у мовленні, зокрема, здатність функціонувати у якості члена речення.

Характерними лінгвістичними ознаками актуалізованого у мовленні прислів'я як біфункціональної комунікативно-номінативної одиниці є стислість, синтаксична замкненість, евфонічність та інтонаційна цільнооформленість.

У межах лінгвокультурологічного підходу прислів'я активно використовують як матеріал для вивчення лінгвокультурних концептів та етнокультурних стереотипів мислення.

Вивчення особливостей функціонування гендерного фактору на різних мовних рівнях створює необхідність проведення гендерних досліджень на матеріалі фразеологічних одиниць англійської мови.

Сучасні дослідження переконливо засвідчують, що ознака статті впливає не лише на мовленнєву поведінку індивіда, а й має яскраве гендерне вираження на всіх мовних рівнях: фонетичному, лексико-семантичному, словотвірному тощо.

Гендерні стереотипи – це один із видів соціальних стереотипів, який заснований на прийнятих в суспільстві уявленнях про маскулітності і фемінітності і відповідно про їх ієрархії, згідно яких жінкам або чоловікам приписуються або заперечуються певні якості. Мовна система досить чітко фіксує і відображає гендерні стереотипи, які закріпилися в тих чи інших культурних співтовариствах.

У процесі дослідження семантики англійських прислів'їв можна отримати дані про гендерні ознаки мовної картини світу.

В гендерній картині світу англійського суспільства образ чоловіка формується за рахунок понять – «мужність», «кар'єра», «забезпечене життя», «захоплення жінками», «батьківство», «рівноправний чоловік».

Прислів'я з компонентом «чоловік» нечисленні в англійській мові і належать вони лише двом тематичними групами: зовнішність і взаємини з жінками.

Жіночому образу пропонуються поняття – «соціально-біологічні функції жінки», «сексуально-приваблива зовнішність», «вік», «любов», «заміжжя», «ідеальна дружина», «материнство», «господиня», «близька подруга», «незалежна жінка», «рівноправний партнер».

Багато англійських паремій рясніють протиставленням чоловічого і жіночого начал і в цих порівняльних паралелях жінки часто виступають з негативних позицій.

Група паремій, які позитивно описують жінок, займає істотно менше місце в загальній масі досліджуваних одиниць. В основному жінці приписується нестача розуму, надмірна балакучість та покvapливість.

Велике значення мають позитивно забарвлені паремії, в яких йдеться про важливу роль дружини в сім'ї, особливо в домашньому господарстві, тут чітко простежується важливість протитипних ролей жінки у суспільстві.

Реалізація концепту «Жінка» у англійській пареміології полягає у репрезентації природних та поведінкових характеристик жінки, які відображені у прислів'ях, аналізі статусно-маркованих соціальних та основних релятивних ролей жінки у англійських прислів'ях. Усі ці фактори не лише репрезентують різноманітні ідеографічні параметри концепту «Жінка», але й формують культурно специфічні уявлення про еталонну жінку.

Слот природні характеристики жінки репрезентований 38 прислів'ями.

До природних характеристик жінки, відображених у досліджуваних прислів'ях, належать вік, зовнішність, розумовий та фізичний потенціал.

Можна виділити наступні нормативні атрибути, віддзеркалені у пареміях: молодість та сила є бажаними атрибутами, зовнішність та розум не є еталонними атрибутами.

Проаналізовані прислів'я містять наступні імпліцитні настанови, а саме: жінці не слід перейматися власною зовнішністю / маскувати свій вік / демонструвати свій розум, щоб забезпечити схвалення соціуму.

Цікаво, що у пареміях чітко простежується фемінінний стереотип про те, що розумовий потенціал жінки є низьким, жінки покладаються більше на інтуїцію, ніж на інтелект.

Слот поведінкові характеристики жінки репрезентований лише прислів'ями, що тематизують її відповідність моральним нормам та репрезентований 53 прислів'ями. Низка прислів'ї в фемінінній референції містять загальну морально-етичну оцінку особи жіночої статі як типової представниці фемінінної гендерної категорії.

Аналізовані прислів'я спираються на дві протилежні системи цінностей. Більшість з них виходить з трактування жінки як грішної за своєю природою істоти, яка становить небезпеку для чоловіка і знаходиться в одному ряді з пагубними звичками / явищами (війною / пияцтвом / азартними іграми /

обманом) та може нанести йому матеріальних збитків чи стати причиною його фізичного недугу. Також жінки роглядаються як слабкі особи, розпусні та віроломні. Прислів'я, які репрезентують жінку у позитивній ролі пов'язані з регуляцією атрибутів та поведінкових характеристик жінки, що є необхідними для виконання прототипної фемінінної ролі, спрямованої на забезпечення життєдіяльності чоловіка: з точки зору чоловіка, еталонна дружина має бути цнотливою / працелюбною / чистоплотною / толерантною / серйозною / мовчазною / поступливою / не надто цікавитися справами чоловіка тощо.

Адресовані жінці імпліцитні поведінкові настанови, виведені на підґрунті цих пресупозицій, можна вербалізувати у вигляді таких імплікатур: жінці не слід порушувати моральні норми, щоб забезпечити схвалення соціуму / чоловіка.

Слот статусно-марковані професійні ролі жінки заповнений 37 прислів'ями.

На відміну від чоловіка, що постає як носій різноманітних статусно-професійних ролей, коло ролей жінки, відображених у британських прислів'ях, є досить обмеженим. Соціальну належність жінки визначено не безпосередньо, а через її релятивну роль дружини. Прототипною професійною роллю жінки можна вважати роль домогосподарки, берегині домашнього вогнища.

Набір статусно-маркованих жіночих ролей обмежується сферою побуту (догляд за дітьми / домогосподарство) у відповідності з прототипною соціально-психологічною роллю жінки як берегині домашнього вогнища. Єдина роль жінки, що виходить за межі цієї сфери, – повія, має негативний морально-етичний потенціал і виключає виконання жінкою прототипної соціально-психологічної ролі.

Ми виділяємо такі основні релятивні ролі жінки: дівчина на виданні та дружина.

Слот релятивна роль дівчини на виданні є найбільшим та репрезентований 117 прислів'ями.

Релятивна фемінінна роль дівчини на виданні спирається на ціннісні орієнтири ієрархічної та паритетної патріархальних та ієрархічної матріархальної моделей.

Усі проаналізовані прислів'я, незалежно від їхньої іллокуції та пропозиційного змісту, виходять з пресупозиції про те, що оскільки шлюб є необхідною умовою соціальної успішності дівчини (бажані інтимні стосунки з чоловіком є гріхом поза межами інституту шлюбу / цнотливість незаміжньої жінки завжди ставиться під сумнів / лише шлюб дає жінці можливість реалізуватися як матір поза межами гріховності), вона має докласти зусиль для забезпечення собі статусу заміжньої жінки і відповідно дотримуватись моделей поведінки, що задовольняють вимоги фемінінного еталона.

Слот релятивна роль дружини репрезентований 62 прислів'ями.

Прислів'я, що відображають релятивну роль дружини, спираються на три різні системи цінностей: ієрархічну та паритетну патріархальні та ієрархічну матріархальну. Цитовані прислів'я містять імпліцитну поведінкову настанову, адресовану жінці, що регулює її подружнє життя, а саме: дружині слід беззаперечно підкорятися чоловіку. В межах патріархальної системи жінку спрямовують на виконання, відповідно, позиційно-психологічної ролі рабині, а в межах матріархальної – володарки. Перша роль відповідає традиційному патріархальному еталону, а остання повністю йому суперечить, тому верховодство жінки у сім'ї не схвалюється. Разом з тим, зареєстрована група прислів'їв, що спираються на матріархальну систему цінностей і спонукають жінку до домінування у сімейних стосунках. Прислів'я цієї групи містять імпліцитну поведінкову настанову, адресовану жінці: дружині слід / не слід управляти сімейними справами на свій розсуд. В межах цієї моделі жінка виконує позиційно-психологічну роль володарки.

Авторитарність та домінантність жінки пов'язані з її віком: з роками чоловік все більше залежить від своєї дружини, потребуючи її піклування.

Виділено, також, ряд прислів'їв, які віддзеркалюють наступний нормативний орієнтир: дружина є повноправним членом сім'ї, що виконує

сімейні обов'язки на паритетних началах з чоловіком. Тобто, схвалюється рівноправність жінки та чоловіка.

Отже, підводячи підсумки, варто зазначити, що реалізації лінгвокультурного гендерного концепту «Жінка» в англійських прислів'ях сприяв аналіз природніх та поведінкових характеристик жінки, статусно-маркованих і релятивних ролей, відображених у пареміях. Сформовано уявлення про жінку як виконавицю прототипної соціально-психологічної фемінінної ролі берегині домашнього вогнища, що спонукає її обирати моделі поведінки, відповідні цій ролі.

Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні функціонування гендерних концептів британських прислів'їв у різних типах дискурсу, проведенні міжкультурних досліджень гендерних концептів, вербалізованих прислів'ями, що репрезентують різні лінгвокультури, поглибленому аналізі культурно специфічних символів та еталонів як способів концептуалізації гендерної інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алисова Т. Б. Ономастологический подход при сопоставительном изучении лексико-семантических структур двух языков. *Серия «Филологическая»*. 2005. №3. С. 46-50.
2. Аникин В. П. Русские народные пословицы, поговорки, загадки и детский фольклор. М. : Учпедгиз., 1957. 240 с.
3. Апресян Ю. Д. Эмоциональная система. Образ человека по данным языка: попытка системного описания. *Вопросы языкознания*. 1995. № 1. С. 37-65.
4. Арутюнова Н. Д. Введение. *Логический анализ языка. Ментальные действия* : Сб. науч. ст. М. : Наука, 1993. С. 3-6.
5. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М. : Языки русской культуры, 1998. 896 с.
6. Богатырев П. Г., Якобсон Р. О. Фольклор как особая форма творчества. *Вопросы теории народного искусства*. М. : Искусство, 1971. С. 369-383.
7. Бондаренко О. С. Концепти «чоловік» і «жінка» в українській та англійській мовних картинах світу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Донецьк, 2005. 20 с.
8. Брутян Г. А. Язык и картина мира. *НДВШ. Философские науки*. 1973. №1. С. 108-115.
9. Брэгг М. Приключения английского языка. М. : Альпина нон-фикшн, 2013. 418 с.
10. Быкова А. С. Оценочная объективация образа женщины в пословицах и афоризмах русского и английского языков. *Язык и литература*. Вып. 18. ТюмГУ. URL : <http://www.utmn.ru/frgf/No18/text02.htm>
11. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. М. : Русские словари, 1996. 416 с.
12. Воркачев С. Г. Методологические основания лингвоконцептологии. *Теоретическая и прикладная лингвистика*. Воронеж, 2002. Вып. 3. С. 79-95.
13. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт. М. : ИТДГК «Гнозис», 2004. 236 с.

14. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М. : Наука, 1981. 138 с.
15. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. М.: Прогресс, 2000. 400 с.
16. Дмитренко В. А., Григор'єва Л. М. Деякі типологічні риси текстів малих форм фольклору з комічними елементами. *Проблеми семантики слова, речення та тексту* : Зб. наук. статей. К. : Вид. центр КДЛУ. 2000. Вип. 4. С. 83-90.
17. Добровольский Д. О., Караулов Ю. Н. Ассоциативный фразеологический словарь русского языка. М. : Помовский и партнеры, 1994. 115 с.
18. Залевская А. А. Некоторые вопросы отображения реальности у пользователя языком. *Реальность, язык и сознание*. Тамбов : ТГУ, 1999. С. 4-14.
19. Зимин В. И., Спиринов А. С. Пословицы и поговорки русского народа. Большой толковый словарь. Изд. 2-е, стереотипное. Ростов на Дону : Феникс, М. : Цитадель-трейд, 2005. 544 с.
20. Иная ментальность / В. И. Карасик, О. Г. Прохвачева, Я. В. Зубкова, Э. В. Грабарова. М. : Гнозис, 2005. 352 с.
21. Карасик В. В., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*. Воронеж : ВорГу, 2001. С. 75-80.
22. Карасик В. И. Языковой круг : Личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
23. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография. М. : Наука, 1976. 335 с.
24. Кварацхелия Ш. М. Концептуальное моделирование языкового образа ребенка в английской реалистической прозе XIX века : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филос. наук : спец. 10. 02. 04. «Германские языки». Москва 2007. 25 с.
25. Кирилина А. В. Некоторые итоги гендерных исследований в российской лингвистике. *Гендер : язык, культура, коммуникация* : Материалы III междунар. конф., 27-28 ноября 2003 года. М., 2003. С. 12-13.

26. Кирилина А. В. Словарь гендерных терминов / [Под ред. А. А. Денисовой]. Москва : Информация XXI век, 2002. 256 с.
27. Кириліна А. В. Гендер : лінгвістичні аспекти. URL : <http://www.feminist.org.ua/library/gend.vistic.php>.
28. Кириллова Н. Н. Фразеология романских языков : этнолингвистический аспект. Итоговая публикация по гранту РГНФ-2003. URL : <http://phraseo.narod.ru/st/1.htm>.4.
29. Коваль В. И. Язык и текст в аспекте гендерной лингвистики : Монография. Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2007. 217 с.
30. Ковальська Н. А. Паремії як засіб відображення когнітивних процесів. *Вісник Львівського університету. Серія Філологія*. 2004. Вип. 34. Ч.1. С. 412-418.
31. Ковальчук Л. П. Лингвокультурные особенности концепта «Женщина» – «Frau» в русских и немецких фразеологизмах. *Вестник Челябинского национального университета*. 2009. Вып. 38. С. 93-96.
32. Ковшова М. Л. Культурно-национальная специфика фразеологизмов (когнитивные аспекты) : автореф. дисс. канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки». Москва, 1996. 22 с.
33. Колесов В. В. Язык и ментальность. СПб. : Петербургское Востоковедение, 2004. 84 с.
34. Копыленко М. М. Основы этнолингвистики. Алматы : Евразия, 1995. 178 с.
35. Корень О. В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв : автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови»; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна, Х., 2000. 19 с.
36. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. М. : Моск. гос. ун-т, 1996. 245 с.
37. Крючкова Т. Б. Социолингвистические методы исследования лексики. *Методы социолингвистических исследований*. М., 1995. С. 162-190.
38. Леонтович О. А. Русские и американцы : парадоксы межкультурного общения : монография. М. : Гнозис, 2005. 352 с.

39. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцевой; Ин-т языкознания АН СССР. М. : Сов. энциклопедия, 1990. 682 с.
40. Літературознавчий словник-довідник / Під ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Ковалів. К. : Академія, 1997. 752 с.
41. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология. Киев : Знання, 2004. 327 с.
42. Мартинюк А. П. Концепт у дискурсивній парадигмі. *Вісник Харківського національного університету. Серія «Романо-германська філологія»*, 2006. № 725. С. 9-12.
43. Марчишина А. А. Трансформація гендерних стереотипів в англомовному публіцистичному дискурсі. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. № 3, 2015. С. 141-146.*
44. Маслова В. А. Лингвокультурология. М. : Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
45. Мельничук О. Д. Концепти як елементи семантики тексту. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка* : зб. наук. пр. / гол. ред. П.Ю. Саух. Вип. 29. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2006. С. 207-210.
46. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Х. : Основа, 1993. 256 с.
47. Падучева Е. В. О семантических связях между басней и ее моралью (на материале басен Эзопа). *Паремнологические исследования*. М. : Гл. ред. восточной л-ры, 1984. С. 223-251.
48. Панченко О. О. Особливості вживання концепту «любов» в англійській пареміології. *Нова Філологія*. Запоріжжя, 2009. С. 102-105.
49. Пермяков Г. Л. Пословицы и поговорки народов Востока : Систематизированное собрание изречений двухсот народов. М. : Лабиринт, 2020. 672 с.
50. Пода О. Ю. Історія українського жіночого журналу : специфіка міждисциплінарного підходу. *Журналістика*. 2010. Вип. 9. С. 134-140.
51. Постовалова В. И. Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира. М. : Наука, 1988. 216 с.

52. Раєвська Н. М. English lexicology. Київ : Вища школа, 1991. 236 с.
53. Савенкова Л. Б. Русская паремиология: семантический и лингвокультурологический аспекты. Ростов-на-Дону : Изд-во Ростовского ун-та, 2002. 240 с.
54. Савенкова Л. Б. Русские паремии как функционирующая система : автореф. дис. ... д-ра. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Ростов. гос. ун-т. Ростов-на-Дону, 2002. 27 с.
55. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). К. : Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.
56. Серебряников Б. А. Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира / Б. А. Серебряников, Е. С. Кубрякова, В. И. Поставалова и др. М. : Наука, 1988. 216 с.
57. Сидоренко А. А. Народні стереотипи як основа стереотипів мовної поведінки тендерів / А. А. Сидоренко, О. Г. Михайлова, В. Ф. Сухопар. *Вісник Луганського держ. педагогічного ун-ту імені Т. Шевченка*. 2003. № 10 (66). С. 17-22.
58. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты : Монография. Волгоград : Перемена, 2004. 340 с.
59. Слышкин Г. Г. От текста к символу : Лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. М. : Academia, 2000. 128 с.
60. Слышкин Г. Г. К проблеме составления лингвокультурологического концептуария. *Языковая личность : проблемы когнициии и коммуникации*. Волгоград : Колледж, 2001. С. 27-31.
61. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. 824 с.
62. Телия В. Н. Роль образных средств языка в культурно-национальной окраске миропонимания. *Этнопсихолнгвистические аспекты преподавания иностранных языков*. М., 1996. С. 82-89.

- 63.Телия В. Н. Русская фразеология : Семантический, прагматический и лингво-культурологический аспекты. М. : Языки русской культуры, 1996. 288 с.
- 64.Ужченко В. Д. Актуальні питання розвитку української мови : Вступ. Лексикологія. Фразеологія. Луганськ : Альма-матер, 2005. 148 с.
- 65.Халеева И. И. Гендер как интрига познания. *Гендер как интрига познания : Сборник статей*. Москва : Рудомино, 2000. С. 9-18.
- 66.Чабаненко В. А. Стилiстика експресивних засобiв української мови: [монографія]. Запорiжжя : ЗДУ, 2002. 167 с.
- 67.Чибышева О. А. Концепт «Женщина» в русской и английской фразеологии : на материале предметных фразеологизмов, именующих женщину : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание». Челябинск, 2005. 21 с.
- 68.Шигарева М. О. Роль мовної картини свiту у соціальному пізнанні (історико-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ, наук : спец.: 09.00.05 «Історія філософії». Дніпропетровськ, 1996. 16 с.
- 69.Штерн І. Б. Вибрані топiки та лексикон сучасної лiнгвістики. Енциклопедичний словник. К. : АртЕк, 1998. 336 с.
- 70.Cameron Deborah Gender, language and discourse : a review essay. *Journal of Women in Culture and Society*, 1998. № 23. P. 945-973.
- 71.Kaplan M. S. Using Proverbs to Explore Intergenerational Relations Across Cultures. *Construction and transfer of cultural knowledge. Conference proceedings*. URL : <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.146.1880&rep=rep1&type=pdf>
- 72.Lauhakangas O. Use of proverbs and narrative thought. *An Electronical Journal of Folklore*. 2007. Volume 35. P. 77-85.
- 73.Longman English Dictionary. URL : <http://www.ldoceonline.com/>

74. Pawley A., Frances H. Two puzzles for linguistic theory : nativelylike selection and nativelylike fluency. *Language and communication (Applied linguistics and language study)*. N. Y. : Longman Group Ltd., 1990. P. 191-226.
75. Rosh E. Principles of categorization. *Cognition and categorization*. Hillsdale, New Jersey : Lawrence Erlbaum, 1978. P. 24-47.
76. Zhu Yao-yun The potential motivational values of English proverbs and quotations in Chinese EFL teaching. *Sino-US English Teaching*. 2008. Volume 5. № 8. P. 6-12.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

77. The All Nations English Dictionary / Ed. by M. G. Watkins, L. I. Watkins. Colorado Springs : All Nations Literature, 1992. 827 p.
78. Cambridge International Dictionary of Idioms. Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1999. 587 p.
79. The Concise Oxford Dictionary of Proverbs / Com. by J. Simpson. 2nd edn. Oxford, N.Y. : OUP, 1992. 316 p.
80. Longman Dictionary of English Idioms. Harlow, L. : Longman, 1990. 387 p.
81. Longman Idioms Dictionary. L. : Addison Wesley Longman Limited, 2000. 398 p.
82. Merriam Webster's Collegiate Dictionary. Springfield, Mass. : Merriam-Webster, 1994. 1557 p.
83. The Oxford Dictionary of English Proverbs / Comp. by W. G. Smith. 3-rd edn. Oxford : Clarendon Press, 1980. 930 p.
84. The Penguin Dictionary of English Idioms. L. : Daphne M. Gulland, 2001. 378 p.
85. The Penguin Dictionary of Proverbs / Comp. by R. Ferguson. L. : Bloomsbury Books, 1983. 331 p.